

„EDINOST“
Izšaja po trikrat na teden v šestih izdanjih ob **torških, četrtnih in sobotnih**. Zjutranje izdanje izšaja ob 8. uri zjutraj, večerno pa ob 7. uri večer. — Obujno izdanje stane: za teden mesec . . . f. — 30, izven Avstrije f. 1.40 za tri mesece . . . 2.60 „ „ „ 4.00 za pol leta . . . 5.00 „ „ „ 8.00 za vse leto . . . 10.00 „ „ „ 16.00 Na naročbe brez priložene naročilnice se ne jemlje ozir.

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 2 av. izven Trsta po 3 av. Sobotno večerno izdanje v Trstu 4 av., izven Trsta 5 av.

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorako.

Oglasi se računajo po tarifi v petiti; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega navadnih vrstic. Poslana, osmrtnice in javnozabavne, domni oglašitve itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu: ulica Casanova št. 13. Vsako pismo mora biti frankovano, kar ne frankovano se ne sprejema. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglase sprejema **upravnništvo** ulica Molino picolo št. 3, II. nadst. Odpri reklamacije so proste postitve.

„V edinosti je moč“.

Častitim našim gg. naročnikom!

Onim našim gg. naročnikom, ki so v zastanku še za drugo četrtletje ali pa celo za vse leto in še več, bomo primorani ustaviti jim list, ako ne dopuščejo zastanka do 30. t. m. Stroški za naš list so veliki ter nemarnost plačevanja spravlja v nevarnost. obstanek lista. Prosimo tudi č. gg. naročnike, ki tega še niso storili, da prej ko mogoče pošljejo naročnino za tretje četrtletje.

Uredništvo.

Upravištvo.

Spomenica

o poljedelstvu v tržaški okolici.

(Dalje.)

O kakem zakonu za agrarne operacije pri nas ni sledu in vsled tega niso razmere skupnih zemljišč posameznih posestnikov ali krajev tržaške okolice, kakor tudi občinskih zemljišč, čisto nič urejene; vsa ta zemljišča, ki imajo radi bližine mesta veliko ceno, so brez pravih gospodarjev.

O kaki obsežni ali važni melioraciji ali zboljševanju zemljišč v tržaški okolici ne moremo govoriti, tu pogrešamo vsako inicijativno deželnih organov.

Da, tržaška okolica, če tudi je je vinarstvo njena najvažnejša stroka poljedelstva, nima trgatve čisto nič urejene; trgatve je svobodna, kakor vidimo to le v krajih, oddaljenih od prometa in malo obhujenih. Vinogradniki živo pogrešajo deželne zakone, na podlagi katerega bi se mogla določiti v posameznih krajih doba trgatve.

Popolno združenje vse uprave tržaške okolice z upravo mesta Trst vpliva neugodno na gospodarske razmere poljedelcev. Mestni uradi so sami na sebi malo sposobni za administracijo poljedelskih razmer, katere so jim večinoma tuje, vrh tega pa slavni mestni magistrat v Trstu nima nobenega posebnega urada ali uradnika za agrarne zadeve ali kako stroko kmetijstva. V tem oziru smo na slabšem kakor v drugih deželah, — katere imajo razne državne in deželne urade in uradnike za poljedelske zadeve ali za posamezne stroke kmetijstva. Saj imajo okrajna glavarstva na deželi, kjer živina nima toliko vrednosti, kakor v tržaški okolici, kjer mnogo družin živi od mlekarstva, državne živinozdravnike, da podpirajo kmetovalce in nadzorujejo živinorejo.

Pri takih razmerah zamorejo zakoni o kmetijskih zadevah in javna uprava le malo

koristiti poljedelcem v tržaški okolici. Čujejo se pogosto tožbe radi slabega nadziranja zemljišč po poljskih čuvajih, ki so prav za prav policijski organi mestnega magistrata in neodvisni od poljedelcev; poljski prestopniki, če se naznanijo, se navadno ne kaznujejo. Za poljedeljske poti, ki so posebno radi hribovite lege velikega dela tržaške okolice velike važnosti, se nihče ne briga.

Na drugi strani pa podražuje zelo stroga centralizacija vse javne uprave tržaškega mesta in okolice uradno poslovanje v tržaški okolici. Vsaka poprava v tržaški okolici, bodisi pri hiši, bodisi pri pri vodnjaku, bodisi pri hlevu ali drugem gospodarskem posloju zahteva velikih komisijskih stroškov magistratnih organov; v tem tiči tudi jeden glavnih vzrokov, da se kanalizacija v tržaški okolici ne more tako razviti, da bi ustrezala najskromnejšim zahtevam.

Najneugodnejše pa mora vplivati na razmerje javne uprave v Trstu proti poljedelskim in gospodarskim razmeram tržaške okolice to, da je uprava tržaškega mesta vsa izročena uradnikom, popolnoma neodvisna od posestnikov v tržaški okolici, — da je brez zveze z njimi. Če hoče uprava ugodno vplivati na gospodarske razmere in uspešno delovati na gospodarskem polju, mora ostati v tesni zvezi s prizadetimi državljani. A tega pogoja, kateri je povsod drugod v naši širni Avstriji podlaga javni upravi v kmetijskih zadevah, tega pogoja v tržaški okolici nimamo. Vsaka tudi najzadnja gorska vas v drugih deželah ima sama ali skupno z najbližnjimi sosednimi vasi svojega vaškega načelnika ali gospodarskega upravitelja, svoj gospodarki svet, kateri si zbere vaščani, da opravljajo skupne gospodarske zadeve vasi, da gospodarijo s skupnimi zemljišči vaščanov. Le tržaška okolica, ki ima kraje kakor Škedenj, Opčine, Sv. Križ, Rojan i. t. d., ki štejejo po nad 2000 prebivalcev, — nima najmanjše samostojnosti, nima nobene lokalne domače organizacije za oskrbovanje gospodarskih zadev posameznih krajev, nima izvoljenih mož, kateri bi vodili kmetijske in poljedelske zadeve vaščanov. Reči smemo, da ga ni kraja v v ostali Avstriji, kjer bi imel kmečki stan tako malo samostojnosti tudi na gospodarskem polju in kjer bi mu bile takoroke zvezane za skupno delovanje v javno korist, kakor so posamezni kraji tržaške okolice. Radi tega smo prepričani, da bi visoka c. k. vlada veliko zamogla koristiti kmetijstvu v

tržaški okolici, kjer je bolj dezorganiziran kakor drugod, in če bi ista visoka c. k. vlada storila svoje vplivne korake za to, da dobijo posamezni kraji tržaške okolice nekako samostojno upravo, svojih gospodarskih razmer, katerih slavni mestni magistrat sam na sebi ne more prav poznati. Po naših mislih bi moral imeti vsak večji kraj v tržaški okolici nekak gospodarski svet, katerega bi si izbrali posestniki dotičnega kraja iz svoje srede, da bi vodil skupne gospodarske razmere in zastopal gospodarske koristi poljedelstva.

(Dalje prih.)

Politiške vesti.

V Trstu, dne 29. julija 1895.

Narodni shod v Budimpešti. Čudno, skoro da absurdno, a vendar le goja resnica: sedaj go-podovalna „liberalna“ stranka na Ogrskem, ta največja sovražnica vsemu, kar ni madjarsko, stranka, ki bi hotela kar hkratu porušiti vse, na čemer jedino more sloneti družba človeška: verski čut in pravstveno življenje, stranka, ki liki požrešni črv gloje na podlagah države in monarhije in ki se veže bodisi s peklenščekom samim, ko gre za to, da more tiščati v svojih kleščah bedno ljudstvo — ta stranka nabira ogromni del svojih vojniov uprav po onih krajih in med onimi narodnostmi, kojim je najljutejša sovražnica. Da tako je: ogromna večina poslancev takozvane liberalne stranke madjarske, dobivajo svoje mandate po onih krajih, kjer bivajo Slovaki, Srbi, Romuni in ogrski Nemci! Veliko je seveda na tem kriva volilna svoboda kakor jo razumejo ljubi Madjarji. Da zadobi čestiti čitatelj le nekoliko pojma o sredstvih in o pritisiku, ki se jih poslužujejo gospodovalni Madjari pri volitvah, povemo mu le to, da naša italijanska stranka v Istri — in ta stranka je vendar mojsterica v tem, kako „delati“ volitve — ostaja še daleč od zad v senci za madjarskimi kortschi. In ako se zgražamo nad volilsko korupcijo, uveljavljeno po Istri, kaj naj rečemo še le o nasilstvu na Ogrskem proti vsem nemadjarskim narodnostim! Ali motili bi se, ako bi mislili, da je le nasilstvo krivo na tem, da so do sedaj le madjarski šovinisti zastopali srbske, romunske in slovaške okraje ter da vse te narodnosti, ki sestavljajo najmanje polovico vsega prebivalstva, niso bile zastopane dosedaj niti po jednem poslancu v parlamentu ogrskem. Ne, bodimo odkritosrčni: mnogo so krive tudi te narodnosti same, da je tako. Složnega odpora ni bilo

proti madjarskemu nasilstvu! Ali drugače povedano: nikake organizacije ni bilo med vsemi onimi, ki trpe jednake in neznosne krivice in koje že jednaki interesi in vsem jednako preteča nevarnost silijo, da rama pri rami stopijo v boj proti ukupnemu sovražniku. Saj so se tudi doslej vse te narodnosti kolikor so le mogle, borile za svoj obstanek, ali vsaka na svojo roko, brez skupnega načrta. Pri takih okolištinah je bila madjarstvu prava igrača, da je vrglo ob tla sedaj tega, sedaj onega trpca. Ogrski Slovani in Romuni so trpeli na istem grehu, na kojem trpimo tudi mi avstrijski Slovani: da ne pomislimo namreč, da nasproti mogočnemu nasprotniku je mogoče doseči izdatnih uspehov le tedaj, ako združimo svoje moči, to je, ako ustvarimo kompaktno silo, ki bode vsaj jednakorodna sili nasprotnika. I pri nas se veselimo liki mali otroci, ako smo uhvaplili kje kako drobtinico, pri tem pa ne pomislimo, da smo dosegli to malenkost na račun vzajemnosti med nami, da smo se, vsprejemši ono drobtinico, še bolj oddaljili od svojega cilja ter da so vse one drobtinice le figure na veliki šahovni deski naših nasprotnikov. Da: pri naši razcepljenosti in pri našem seperatizmu, lovečem se za malenkostmi, nismo pri sedanjih taktiki nič drugega nego figure na šahovni deski in naši nasprotniki nas poljubno premikajo jednega proti drugemu — Slovana proti Slovani.

Ta naša razcepljenost, ta naš tradicionalni seperatizem nas še posebno vznemirjajo sedaj, ko bi krvavo trebalo, da nastopi avstrijsko slovanstvo kot jednotna sila, sedaj, ko čutimo vsi, da je naša država došla na križpotje, kjer se jej bode odločiti na desno ali levo, sedaj, ko vemo, da bi prišlo do radikalnega preobrata v zistemu, ako bi le avstrijski Slovani pošteno in zložno hoteli. Ali bojimo se — Bog dal, da se motimo — da bodo Slovani tudi prihodnje jeseni, ko bodo snovali novo ministerstvo, stali kakor figure na deski: jeden proti drugemu.

Toda povrtno se na Ogrsko; prosimo pa oproščenja, da smo se nekoliko oddaljili od svojega predmeta, ker smo hoteli ravno dokazati, da ogrski Slovani so trpeli do sedaj na istem slovanškem grehu, na katerem trpimo še sedaj i mi tostranski Slovani. Razlika bila bi le-ta, da so naši soplemeniki na Ogrskem konečno vendar došli do spoznanja, da tako ne smemo dalje, dočim pri nas še ni videti znamenja, da bi bili naši zastopniki prišli do pravega razumevanja našega položaja ter do spoznanja, da vendar ne kaže razcepljenim

človek ognjen plaščem. Došel je do hiše, kraj katere je bi vrt. V hiši je gorela svetiljka, iz sobe čul se je šum od več glasov. Človek je obstal, nagnol dva, trikrat glavo, omeril plot. Zatem se je popel na plot, a s plotu na staro jablano, ki je stala blizu hiše. S tega drevesa moglo se je vse videti in čuti, kar se je godilo v hiši. Človeče je zajahalo vejo, sklonivši se in pritiskivši se k drevesu, da ni bilo razločiti, da je na jablani živ stvor. Da ga je kdo opazoval v tem trenutku, videl bi bil, kako se mu bulijo oči za tem, kar se je dogajalo v hiši. In bilo je kaj gledati!

V hiši Ivana Jakopoviča — v prostorni sobi — sedelo je okoli mize kolo različnih ljudi, a okolo zida za njimi stali so drugi. Okolo Jakopovičeve mize zbrala se je mestna gospoda Teletič, Kaptolovič, Vernič, Blaško-vič, Župan, Barberin in Bigon, a podalje stali so cel-mojstri drugih celov, da se posvetujejo, kako naj operejo sramoto, ki jo je bilo doživelo mesto od gospoda Gregorijanca.

(Dalje prih.)

PODLISTEK.

Zlatarjevo zlato.

Zgodovinska pripoved XVI. veka.

Spisal A. Šenoa.

106

(Dalje.)

Kakor besni psi skočili so sluga, da pogazijo starca.

„Orkni, kukavica,“ zakričal je jeden, zamahnivši sekiro, da odseče starcu glavo. A kô lev vrgel se je na njega desetnik Unreuter, ujel mu roko, in pričelo je ljuto rvanje. „V pomoč!“ zakričal je desetnik.

Tedaj se je prikazala od zlatarjeve hiše ženska, opravljena v belo, nočno haljo. Letela je kakor strela, drhtela kô šiba. Bose, drobne nožice udirale so se v sneg, bujni lasje padali so ji po ramenih, a krvavi žar plamtečih bakelj odkrival je gorje na licu dekleta.

In zapazila je krvavega starca.

„Oče!“ zavriščala je. „Jezus! Marija!“ In vrgla se je na zemljo na očeta.

„Ha!“ zaskripal je Stepko, opazivši nenadoma dekleta; „to je ta blaznica. Ej sluga, zakoljite kačo!“

„Nazaj!“ zagrmel je silen glas; „mušketiri v red, naperi puško!“

Stepko se je prepadel. Štirideset mušketirjev doletelo je nenadoma pod vodstvom kapetana Pernharta iz stražnice, in namerili so puške na podbana in njegove ljudi.

„Desetnik Unreuter!“ obrnel se je kapetan k mlademu vojaku, ki je bil premagal slugo, „dajte znamenje meščanom!“

Desetnik izstrelil je puško v zrak.

„A vi, velemožni gospod,“ nadaljeval je kapetan Stepku, „prelomili ste razbojnim načinom saluum conductum. Sedaj idite mirno domov vi in vaši tovariši, a jaz prijavim stvar, kakor je bila, svojem generalu.“

Podban je zaskripal z zobmi in oddrvil s svojo družbo v dom svaka si Konjskega, srdit kô kača in gotov, plamenom uničiti Zagreb.

Vsled strela desetnikovega zbralo se je naglo sila meščanov okolo krvavega starca. Kletve, psovke orile so v nočno tihoto in maščevanje kipel je v srcu slehernega.

„Da porušimo hišo Mihajla Konjskega!“ čulo se je od vseh strani; „da ubijemo Gregorijanca!“

